

Editorial

Με τον Ν. 330/1976 «Περί επαγγελματικών σωματείων και ενώσεων και διασφάλισης της συνδικαλιστικής ελευθερίας», ο τότε Υπουργός Απασχολήσεως Κ. Λάσκαρης ανταποκρίθηκε στο αίτημα του τότε Προέδρου του ΣΕΒ, Δ. Μαρινόπουλου, ο οποίος είχε ζητήσει να καθοριστεί ένα πιο αυστηρό νομικό πλαίσιο που θα περιόριζε τις απεργίες, καθώς, όπως είχε τονίσει, «δεν έχουμε λόγους να έχουμε σήμερα πάλι των τάξεων». Πενήντα χρόνια περίπου μετά από την κατάργηση της πάλης των τάξεων, ο νομοθέτης είπε να καταργήσει και τις επαναστάσεις στην Πλατεία Συντάγματος, αγνοώντας προφανώς ότι το ίδιο το όνομα αυτής της πλατείας είναι γεμάτο «με το νόημα που 'χει κάτι απ' τις φωτιές».

Η επιτακτική ανάγκη προαγωγής της προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων αποτελεί αντικείμενο ενός συνεχούς διαλόγου που αναπτύσσεται στις σελίδες της Νομαρχίας (βλ. τα Editorials της 3.10.2025, της 28.3.2025, της 18.10.2024 και της 19.7.2024). Η υποβάθμιση της κανονιστικότητας των κοινωνικών δικαιωμάτων είναι το αποτέλεσμα μιας μονοσήμαντης πολιτικής θεώρησης, η οποία μεταθέτει το κέντρο βάρους στην εγγύηση της δημοσιονομικής σταθερότητας. Μάλιστα, η σαφής αυτή ιδεολογικοπολιτική επιλογή ενδύεται συχνά τον μανδύα του τεχνοκρατικού και φαινομενικά ουδέτερου επιστημονικού λόγου, κάνοντας τις ιδεολογικές συγκρούσεις να μοιάζουν παρωχημένες. Ωστόσο, τα κοινωνικά δικαιώματα εγκολπώνουν κοινωνικά οφειλόμενα αγαθά, τα οποία θεμελιώνονται σε λόγους κοινωνικούς και αξιακούς που υπερβαίνουν τη δημοσιονομική λογική.

Εμπλουτίζοντας τον σχετικό διάλογο, ο Άγγελος Στεργίου αναλύει κριτικά την αναθεώρηση προς τα άνω των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης, ενόψει της προβλεπόμενης αύξησης του προσδόκιμου ζωής. Κατά τον συγγραφέα, ο δημόσιος διάλογος επικεντρώνεται στις οικονομικές συνέπειες της μακροζωίας και αποσιωπά ότι η έξοδος από την αγορά εργασίας δεν έχει μόνο μια βιολογική διάσταση. Παρά τα αλματώδη επιτεύγματα της σύγχρονης ιατρικής, η πρόσληψη των γηρατειών έχει προσκολληθεί περισσότερο στην όψη του βάρους που δημιουργεί στην κοινωνία, παρά στις δυνατότητες και τη δυναμική που μπορεί αυτά να κρύβουν. Ακολουθώντας τη σκέψη του Roland Barthes, ο Στεργίου υποστηρίζει ότι η συνταξιοδότηση δεν θα πρέπει να γίνει αντιληπτή ως συνέχεια (επιβίωση), αλλά ως ρήξη με την προτέρα κατάσταση, ως «ξαναγέννηση». Επομένως, η όποια αύξηση του ορίου ηλικίας δεν θα πρέπει να περιορίζεται στον βιολογικό χαρακτήρα, αλλά να λαμβάνει υπόψη κι όλους τους λοιπούς παράγοντες (κοινωνικούς και οικονομικούς) που το συνδιαμορφώνουν.

Στις δυτικές κοινωνίες, δεδομένης της ανάγκης συνολικής διαχείρισης της απασχόλησης, η ανικανότητα για εργασία λόγω γηρατειών προσδιορίστηκε με κριτήριο μια προκαθορισμένη ηλικία. Μεταπολεμικά, η μετεξέλιξη της σύνταξης γήρατος σε δικαίωμα στον ελεύθερο χρόνο αποτέλεσε μια ανθρωπολογική αλλαγή, τη σημαντικότερη έκφανση του κοινωνικού κράτους. Η αβεβαιότητα του «αν» θα λάβει κανείς σύνταξη γήρατος αντικαταστάθηκε από την αβεβαιότητα για το «πόσο» χρόνο θα την λαμβάνει. Κατά τον συγγραφέα, θα πρέπει να διερωτηθεί κανείς «τι» εξυπηρετεί η σύνταξη λόγω γήρατος, για να κρίνει αν η οποιαδήποτε αύξηση των ορίων ηλικίας είναι συμβατή με τον σκοπό της. Το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης είναι ένας κοινωνικός συμβιβασμός. Κατά βάθος, δεν έχει να κάνει με την ίδια τη γήρανση. Ο ορισμός του ορίου ηλικίας είναι μια πολιτική επιλογή που ενσωματώνει τη διαχείριση της απασχόλησης και τη δυνατότητα της κοινωνίας να προσφέρει ή όχι στα μέλη της το ένα τρίτο της ζωής τους με ανάπαυση (σχόλη) και ελεύθερο χρόνο.

Για τον Στεργίου το πραγματικό διακύβευμα στις αναπτυγμένες κοινωνίες όπου οι άνθρωποι ζουν περισσότερο, είναι η εξεύρεση ενός σημείου ισορροπίας ανάμεσα στη διαγενεακή διαχείριση απασχόλησης και τη δικαιότερη κατανομή πόρων. Μετά το 2010, οι αυτόματοι μηχανισμοί ανακαθορισμού των ορίων ηλικίας με βάση το προσδόκιμο όριο ζωής παρακάμπτουν την εν λόγω προσπάθεια, επαναφέροντας αποκλειστικά τη βιολογική διάσταση των ορίων στην όλη συζήτηση. Πρόκειται για μια μονοσήμαντη παρέμβαση που μεταθέτει το κέντρο βάρους της ασφαλιστικής μεταρρύθμισης σ' ένα τεχνοκρατικό, φαινομενικά ουδέτερο, επίπεδο, ενώ στην πραγματικότητα αποβλέπει στην εγγύηση της δημοσιονομικής σταθερότητας και τη συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους. Κατά τον συγγραφέα, οι αυτόματοι μηχανισμοί είναι αντίθετοι στο Σύνταγμα (άρθρο 22, παρ. 5), γιατί, σύμφωνα με αυτό, το δικαίωμα στη σύνταξη λόγω γήρατος δεν θεμελιώνεται αποκλειστικά στον κίνδυνο θνησιμότητας, αλλά, όπως προκύπτει από τη μακρά νομοθετική πορεία του θεσμού που ενσταλάχτηκε στον ίδιο τον πυρήνα του, θεμελιώνεται και στη θέση των ηλικιωμένων στην κοινωνική ζωή. Η σύνταξη δεν είναι μόνο δικαίωμα, αλλά και ελευθερία να διαμορφώνει κανείς κατά βούληση τα τελευταία χρόνια της ζωής του. Επιπροσθέτως, η αυτόματη αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης με βάση το προσδόκιμο όριο ζωής συνιστά διαγενεακή αδικία, σε βάρος μιας νέας γενιάς που βιώνει μεσαιωνικού τύπου συνθήκες εργασίας.